

90 năm - KÝ ỨC VỀ NHỮNG CHI ĐOÀN TNCS ĐẦU TIÊN Ở VIỆT NAM (1929 - 2019)

TS. PHẠM BÁ KHOA

Học viện Thanh thiếu niên Việt Nam

Từ những Chi đoàn TNCS đầu tiên

Từ năm 1929 đến đầu 1930, phong trào đấu tranh của các tầng lớp nhân dân Việt Nam, trong đó có TN phát triển vô cùng mạnh mẽ. Hàng trăm cuộc mít tinh, biểu tình, bãi khoá đã nổ ra trên khắp cả nước. Ngày 03/02/1930, Đảng ra đời, trên cơ sở đó, nhiều tổ chức TNCS ở một số địa phương đã xuất hiện, trong đó Nhà máy Xi măng Hải Phòng là một điểm sáng. Năm 1927, tại đây Hội VNCOMTN được thành lập; cuối 1928, Công hội đổ ra đời và tháng 6/1929, hai chi bộ đoàn TNCS đầu tiên ở đây và cũng là của VN xuất hiện (thời kỳ này gọi là các chi bộ đoàn, sau này mới gọi là chi đoàn).

Chi bộ đoàn thứ nhất ra đời do đồng chí Nguyễn Đức Cảnh (1908 - 1932) là hội viên Hội VNCOMTN trực tiếp thành lập và chỉ đạo. Ông là người từng dự lớp bồi dưỡng chính trị khóa đầu tại Quảng Châu (TQ) do Nguyễn Ái Quốc trực tiếp giảng dạy. Chi bộ đoàn đã ra tờ báo "Tia lửa" và sau này đã trở thành cơ quan ngôn luận của tổ chức đoàn NM Xi măng Hải Phòng 1. Chi bộ đoàn thứ hai ra đời tại Trường TH Bônan (thành lập năm 1920, nay là Trường THPT Ngô Quyền). Đây là ngôi trường TH đầu tiên của Hải Phòng và cũng là một trong những trường TH đầu tiên của Việt Nam. Trong những năm 1925, 1926 của thế kỷ XX, nhiều thầy giáo và HS của Trường Bônan đã tham gia các phong trào yêu nước: Năm 1925, đòi ân xá Phan Bội Châu và 1926, tổ chức truy điệu Phan Chu Trinh.

Năm 1926, Nguyễn Văn Cúc (tức TBT Nguyễn Văn Linh sau này) cùng 2 người bạn đều là HS Bônan đã bị Pháp bắt khi đang rải truyền đơn và bị kết án tù chung thân đày ra Côn Đảo khi mới 16 tuổi. Lúc đầu tại Trường Bônan chỉ có 6 đoàn viên sau phát triển lên 11 đoàn viên do đồng chí Bùi Đức Thanh làm bí thư và ra tờ báo "Thanh niên Cộng sản" in thạch để giáo dục và tập

hợp thanh niên học sinh². Từ hai "Tia lửa" do nhóm TNCS thắp lên tại Hải Phòng, lần lượt xuất hiện những đốm lửa rồi những ngọn lửa cùng các tổ chức TNCS do những đoàn viên TNCS thể hệ tiền bối thời kỳ dựng Đảng thắp sáng và thành lập tại các địa phương trong cả nước.

Ở Hà Nội, khoảng tháng 10/1929, một nhóm đoàn viên TNCS ở Ga Hàng Cỏ (Ga Hà Nội hiện nay) đã hình thành do Lê Văn Nhuận (tức TBT Lê Duẩn sau này) lúc đó đang hoạt động trong Sở Hỏa xa Bắc Đông Dương giác ngộ và kết nạp. Cùng thời gian trên, tại Hà Nội, nhiều cơ sở "Sinh hội" bí mật xuất hiện tại một số trường học. Tháng 9/1929, Tổng Hội Sinh viên ra đời tại Hà Nội và xuất bản báo "Người sinh viên" do Đặng Xuân Khu (tức TBT Trường Chinh sau này) phụ trách.

Ở Nghệ An, trong những năm 1928 - 1929, đã có một số TN ưu tú được kết nạp vào TNCS Đoàn do Vương Thúc Oánh, Nguyễn Ngọc Ba (những đoàn viên TNCS được dự lớp bồi dưỡng chính trị ở Quảng Châu do Nguyễn Ái Quốc tổ chức) trực tiếp thành lập và chỉ đạo. Tại Hà Tĩnh, năm 1929, tổ chức TNCS cũng được hình thành do Nguyễn Phong Sắc, Trần Văn Cung trực tiếp chỉ đạo. Vào cuối năm 1930, số đoàn viên ở hai tỉnh nói trên tăng lên đến gần 500 đồng chí và cho đến năm 1931, đã tăng lên trên 2.000 đồng chí³.

Tại Sài Gòn, trong năm 1929, các đảng viên cộng sản hoạt động ở Sài Gòn và Nam Kỳ đã tuyên truyền, giác ngộ tổ chức kết nạp nhiều TN vào tổ chức đoàn. Riêng tại Sài Gòn, tại một số cơ sở quan trọng đã có những nhóm đoàn viên hoạt động dưới sự chỉ đạo của các đảng viên. Đến năm 1930, các nhóm đoàn viên trên đều chuyển thành các chi bộ đoàn 4. Theo thư của Nguyễn Ái Quốc gửi BCH TW Đảng ngày 20/4/1931, trong đó thống kê một số cơ sở đoàn trên

khắp ba miền thì đến cuối năm 1930 đầu năm 1931, số lượng đoàn viên trong một số tỉnh ở Việt Nam là 942 đồng chí 5.

Như vậy, từ giữa tháng 6 đến tháng 12/1929, cùng với sự ra đời của Đông Dương Cộng sản Đảng, An Nam Cộng sản Đảng và Đông Dương Cộng sản Liên đoàn, trên cả ba miền đã hình thành những chi bộ đoàn TNCS đầu tiên cùng các nhóm TNCS hoạt động dưới sự lãnh đạo của Đảng do các đảng viên trực tiếp phụ trách. Đây là những mốc quan trọng trong quá trình tiến tới thành lập Đoàn TNCS ở Việt Nam vào tháng 3/1931.

Đến Chi đoàn Thanh niên Cứu quốc đầu tiên

Giữa tháng 5/1940, tình hình trong nước và quốc tế có nhiều thay đổi, Đảng Cộng sản Đông Dương ra Tuyên ngôn gửi quốc dân đồng bào và các dân tộc Đông Dương, trong đó nêu rõ: "Đế quốc Pháp đã hoàn toàn bị tiêu diệt... Đồng bào! Cơ hội tốt có một không hai đã tới. Cơ hội đánh đổ đế quốc thuộc địa đã tới... Không còn do dự, phải quyết liệt nổi lên gương cao cờ cách mạng... Đứng dậy đấu tranh mãnh liệt trong hàng ngũ Mặt trận thống nhất dân tộc phản đế Đông Dương" 6. Tháng 11/1940, Hội nghị TW Đảng lần thứ 7 họp tại Đình Bảng (Bắc Ninh) khẳng định: "Một cao trào cách mạng sẽ nổi dậy. Đảng phải chuẩn bị để gánh lấy cái sứ mệnh thiêng liêng: lĩnh đạo cho các dân tộc bị áp bức Đông Dương võ trang bạo động giành lấy quyền tự do độc lập". Về công tác thanh vận, NQ nêu rõ: "...Số thanh niên mới ra nhập các tổ chức phản đế (Thanh niên phản đế đoàn) hãy còn quá ít. Từ khi Pháp bại trận, số thanh niên ra nhập Mặt trận có nhanh hơn trước, nhưng chưa chiếm được một tỷ số xứng đáng với tổng số thanh niên toàn xứ" 7. Ngày 28/01/1941, lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc bí mật về nước trực tiếp lãnh đạo phong trào CM. Đây là sự kiện hết sức quan

trọng trong tiến trình phát triển của CM Việt Nam.

Ngày 20/4/1941, sau ba tháng về nước và dày công chuẩn bị, theo chỉ thị của Nguyễn Ái Quốc và TW Đảng, tại thôn Nà Mạ, xã Trường Hà, huyện Hà Quảng, Chi đoàn TNCQ đầu tiên ở Cao Bằng và cũng là Chi đoàn TNCQ đầu tiên ở Việt Nam đã ra đời do Đàm Minh Viễn (tên thật là Đàm Văn Lân) làm Bí thư. Ông sinh 1919 tại làng Nà Nghiêng, xã Sóc Hà (Hà Quảng, Cao Bằng) trong một gia đình người Tày giàu truyền thống yêu nước. Là người thông minh, nhanh nhẹn, lại được học hành từ nhỏ, Đàm Minh Viễn sớm giác ngộ và tham gia CM từ năm 1930, khi mới 11 tuổi. Ông là một trong 40 học trò được Chủ tịch Hồ Chí Minh trực tiếp rèn luyện, giữ vai trò nòng cốt trong phong trào CM Việt Nam thời kỳ tiền khởi nghĩa. Mùa Xuân năm 1941, Đàm Minh Viễn là một trong 5 thanh niên ưu tú nhất vinh dự được TW cử đi đón và tháp tùng Nguyễn Ái Quốc về nước. Ông cũng là người được Nguyễn Ái Quốc đặt bí danh là Đức Thanh và giao trọng trách thành lập và phụ trách Đội Nhi đồng Cứu quốc đầu tiên (15/5/1941) tại Hà Quảng với 5 đội viên do Kim Đồng (Nông Văn Dền) làm Đội trưởng.

Tháng 5/1941, HN lần thứ 8 của TW Đảng họp tại Pắc Bó (Cao Bằng) do Nguyễn Ái Quốc triệu tập và chủ trì. Trong phần nói về: "Vấn đề tổ chức các đoàn thể quần chúng", Nghị quyết HN ghi: "Vi chính sách của Đảng ta hiện tại là chính sách cứu quốc, cho nên mục đích của các hội quần chúng cũng xoay về việc cứu quốc là cốt yếu...Việt Nam Thanh niên Cứu quốc đoàn từ nay là đoàn thể của tất cả thanh niên từ 18 đến 22 tuổi muốn tranh đấu đánh Pháp, đuổi Nhật" 8. Để tập hợp động viên các tầng lớp nhân dân đứng lên đánh đuổi phát xít Pháp - Nhật, Hội nghị quyết định thành lập Việt Nam Độc lập Đồng minh (Gọi tắt là Việt Minh) và các Hội cứu quốc đều tham gia Việt Minh, trong đó có Đoàn TN Cứu quốc Việt Nam - một tổ chức của những TN yêu nước tiếp nối sự nghiệp của các tổ chức TN do Đảng ta và lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc sáng lập và lãnh đạo trước đó.

Và Chi đoàn TNCQ đầu tiên trong Quân đội

Cuối tháng 10/1950, chiến dịch Biên giới Thu Đông năm 1950 thắng lợi, mở ra cục diện mới cho CM Việt Nam. Đầu tháng 9/1951, đồng chí Nguyễn Chí Thanh, Chủ nhiệm TCCT, Chủ tịch Liên đoàn TN Việt Nam và BBT TW Đoàn TNCQ Việt Nam đã thống nhất cần phải lập Tổ công tác nghiên cứu, khảo sát và thành lập các chi đoàn TNCQ trong QĐ, nhằm xây dựng một tổ chức quần chúng tiên tiến của TN làm trung tâm đoàn kết, tập hợp giáo dục TN; phát huy tinh thần xung kích, sáng tạo của TN trong QĐ thực hiện các nhiệm vụ của Đảng, quân đội giao phó.

Ngay sau buổi làm việc trên, Bí thư thứ nhất TW Đoàn Nguyễn Lam đã quyết định thành lập Tổ công tác gồm 4 cán bộ: Phạm Văn Lịch, UV BCH TW Đoàn; Vũ Hồ, phóng viên Báo Tiền phong (sau này về công tác tại Báo QĐND); Lê Phấn Đới và Phạm Sinh, cán bộ Ban TNXP TW Đoàn để tăng cường và biệt phái sang công tác tại Cục Tuyên huấn thuộc TCCT. Tại buổi gặp mặt, giao nhiệm vụ, đồng chí Nguyễn Lam nhấn nhủ: Các đồng chí được tăng cường sang Cục Tuyên huấn, TCCT để cùng cán bộ trong Cục chỉ đạo thành lập Chi đoàn TNCQ đầu tiên trong QĐ; các đồng chí phải tuyệt đối chấp hành mệnh lệnh của Thủ trưởng TCCT và Thủ trưởng Cục Tuyên huấn.

Qua nghiên cứu, điều tra thực tiễn, Tổ công tác đã tham mưu cho TCCT chọn Trung đoàn 246 là đơn vị thí điểm thành lập Chi đoàn TNCQ đầu tiên trong QĐ, bởi 100% cán bộ, chiến sĩ Trung đoàn là người trẻ tuổi, đang thực hiện nhiệm vụ rất quan trọng là bảo vệ ATK, nơi TW Đảng, Bác Hồ và Bộ Tổng Tư lệnh... ở và làm việc, chỉ đạo kháng chiến.

Ngày 08/02/1952, dưới cánh rừng già của xóm Văn Minh, xã Na Mao (Đại Từ, Thái Nguyên), Đảng ủy Trung đoàn 246 ra Quyết định thành lập và tổ chức Lễ ra mắt Chi đoàn TNCQ tại Đại đội 29, Tiểu đoàn 183 (sau này là Đại đội 9, Tiểu đoàn 3). Buổi ra mắt Chi đoàn diễn ra thật trang nghiêm. 32 đoàn viên

giơ cao cánh tay, hứa quyết tâm thi đua, lập nhiều thành tích trong chiến đấu, chinh quân. Sau Lễ ra mắt, Chi đoàn tổ chức Đại hội lần thứ nhất và bầu BCH Chi đoàn gồm 5 ủy viên. Đồng chí Phạm Ngọc Rao, Trung đội trưởng Trung đội 1, Chi ủy viên Chi bộ Đại đội 29 được bầu làm Bí thư chi đoàn. Sau khi ra đời, Chi đoàn TNCQ đầu tiên trong QĐ đã có nhiều hoạt động thiết thực trong công tác tập hợp giáo dục, bồi dưỡng, rèn luyện TN, góp phần để các chiến sĩ trẻ lập nhiều thành tích, chiến công xuất sắc 9.

Lịch sử đã sang trang! 90 năm đã trôi qua kể từ thời điểm Chi đoàn TNCS đầu tiên ở Việt Nam ra đời tại Hải Phòng, Hà Nội, Nghệ Tĩnh (1929 - 2019), tiếp đó, ngày 26/3/1931, Đoàn TNCS Đông Dương xuất hiện, để hơn 10 năm sau (4/1941), Chi đoàn TNCQ đầu tiên ra đời ở Cao Bằng, là mạch nguồn để hơn 10 năm tiếp sau đó (2/1952), Chi đoàn TNCQ đầu tiên trong QĐ ra đời là những dấu mốc và trang sử vàng trong lịch sử Đoàn và phong trào thanh niên ở Việt Nam dưới sự lãnh đạo của Đảng.

Kể từ Đại hội Đoàn toàn quốc lần thứ III (3/1961) quyết định lấy ngày 26/3/1931 là ngày thành lập tổ chức Đoàn, đến nay, hàng năm mốc thời gian lịch sử này đã trở thành ngày hội của tuổi trẻ cả nước hướng về quá khứ hào hùng, hướng về cội nguồn như một điểm tựa và sự tri ân cho hành trình hướng về kỷ niệm 90 năm ngày thành lập Chi đoàn TNCS đầu tiên ở Việt Nam (1929-2019) và cùng với đó là hướng tới 88 năm ngày thành lập Đoàn TNCS Hồ Chí Minh (1931 - 2019). Hiểu biết lịch sử và tri ân quá khứ luôn là sức mạnh và văn hóa của mỗi quốc gia, dân tộc trong bước đường phát triển lên hạnh phúc, văn minh.

(1), (2), (3), (4). Lịch sử Đoàn TNCS HCM và Phong trào TNVN (1925-2012), Nxb.TN, H, 2012, tr. 52 - 55.

(5) HCM: Toàn tập, NXB.CTQG, H, 2011, tập 3, tr. 88.

(6), (7), (8). Văn kiện Đảng: Toàn tập, NXB.CTQG, H, 2000, tập 7, tr. 12, 14, 58, 64, 124, 125.

(9). Theo Quân đội nhân dân Online ngày 20/01/2017.